

ЕТНОЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНЕ ЗІСТАВЛЕННЯ МОТИВАЦІЙНОЇ ОСНОВИ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ З ТОПОНІМНИМ КОМПОНЕНТОМ НЕБЛИЗЬКОСПОРІДНЕНИХ МОВ

У статті розглядаються фразеологічні одиниці з топонімними компонентами в структурно-семантичному та порівняльному аспектах. Дослідження проводиться на матеріалі англійської, польської та української мов.

Ключові слова: фразеологічна ономастика, мотивація, компонент-онім, фразеологізми з топонімними компонентами, лінгвокультурна інформація, образність фразеологізмів.

Сучасні етнолінгвісти розглядають фразеологізми у категоріях культури: "пошук зв'язку між образом, що відбитий номінативною одиницею, із стереотипами, символами, міфологемами та іншими знаками національної й загальнонародської культури, що засвоєна народом носієм мови є необхідним для з'ясування етнокультурних особливостей, потрібних для перекладу, адже, система образних основ фразеологізмів є засобом втілення та накопичення основ культурно-національного світогляду й соціального досвіду етносу [9, с. 10].

Дослідження внутрішньої форми фразеологізмів та їх компонентів – онімів стала предметом дослідження багатьох відомих вітчизняних і зарубіжних науковців: Є. Отіна, Є. Жетельської-Флешко, Є. Бартмінського, М. Рут, В. Ужченка, В. Мокієнка, Т. Шутковського, Н. Арутюнової, О. Тищенко, В. Телії та інших. У межах лінгвокультурологічних досліджень учені намагаються виявити співвідношення власне мовного й належного культурі у картинах світу тих чи інших лінгвоспільнот, національну специфіку світобачення [14, с. 302], застосовуючи методи когнітивної лінгвістики.

Використання когнітивної парадигми в лінгвістичних студіях пояснюють тим, що традиційний семантичний аналіз специфіки фразеологізмів не дає виходу на онтологічні висновки й здебільшого дозволяє отримати лише приблизні результати, оскільки під час семантичного аналізу в багатьох випадках ігнорують асоціативні зв'язки слова, когнітивне тло [8, с. 13].

Предмет нашого розгляду складають англійські, польські й українські фразеологізми з топонімним компонентом.

Мета дослідження полягає у представленні методів зіставлення мотиваційної основи фразеологізмів з топонімним компонентом неблизькоспоріднених мов.

У статті реалізується завдання: реконструювати компоненти-топоніми фразеологізмів, а саме, визначити їхню мотиваційну основу в досліджуваних мовах, яка виявляє свій зміст лише у плані встановлення культурних, соціальних, релігійних, міфологічних чинників, що визначають його розуміння всіма членами цього соціуму.

Проводячи зіставний аналіз мотивації фразеологізмів з топонімним компонентом, ми можемо встановити особливості світобачення слов'янських та неслов'янських лінгвокультур, реконструювати культурно-мовні архетипи, які розуміються як культурні першообрази, сутнісні моменти географічної, соціальної, політичної, релігійної, історичної, фольклорної, культурної реальностей, уявлення-символи про людину, її місце в світі та суспільстві.

Зіставлення мотиваційної основи, формування образного значення фразеологізмів з онімним компонентом можна здійснювати за такою методикою. На *першому етапі* – класифікація фразеологізмів за семантикою оніма за тематичними групами (у статті група топонімів). *Другий етап* – визначення джерел лінгвокультурної інформації топоніма у фразеологізмах англійської, польської та української мов, що дає можливість виявити спільні типи моделей фразеологізмів з онімним компонентом. *Наступний етап* – зіставлення лінгвокультурної інформації фразеологізмів з онімом для виявлення особливостей образності досліджуваних одиниць в англійській, польській та українській мовах.

Так, зіставлення мотиваційної основи прецедентних фразеологізмів з історико-культурними топонімними компонентами ґрунтується на антропоцентричних та антропоцентричних образах і характеризуються якразово національно-культурною специфікою. Розуміння мотиваційної основи досліджуваних одиниць потребує детального етнолінгвокультурологічного, етимологічного, семантичного та порівняльно-історичного аналізів. Так, природні чи створені людиною об'єкти, які набули значущості в межах певної культури, стають прототипами для вербалізації певних ознак на основі власної прикметної ознаки.

Наприклад, про щось дуже тверде або старе говорять: англ. *Hard/Old as Knock('s) Cross, Knock('s) Cross* – гора біля Port Carlisle, Карлайл – графство Камбрія, Великобританія [ТЕТМ, с. 206] – пол. *Stary jak Chorzele*. Chorzele – місцевість у Пжасницькому повіті [НКРР, т. 1, с. 290]. У польській мові натрапляємо на порівняння зовнішності людини й ороніма: пол. *Ma nos jak Łysa Góra* [НКРР, т. 2, с. 642]. Ймовірно, уявлення про міцність лягло в основу англійського фразеологізму *true steel as Ripon rowels* [ТЕТМ, с. 80].

На основі метонімічного переносу в напрямку ЧАСТИНА → ЦІЛЕ набуває символічності компонент-гідронім у складі фразеологізмів: пол. *Nim jeden Dunaj przepłyynie, dziesięciu pływaczy zginie* [НКРР, т. 1, с. 503] = укр. *Там такі Дунай, що лиш небо та вода – "говорять про велику повінь"* [Франко, т. 1, с. 79]. Це спостереження І. Франка підтримують і сучасні етимологічні словники: 'дунай', 'розлив', 'повінь'; 'великий потік' – р. Дунай – 'струмок', п. *dunaj* "глибока ріка, далека і невідома", слц. *dunajček* 'потічок'; – пов'язане

з Дунай (назва ріки) з псл. *Dunajъ, запозиченого з готської мови; гот. *Dōnawi (*Dūnawi) походить від кельтсько-лат. Dānuvius (Dānubius), назви верхньої течії Дунаю, спорідненої з ав. dānu- 'річка', дінд. dānu- 'текуча рідина', ос. don 'річка' (пор. Дон)... [ЕСУМ, т. 2, с. 145].

Семантика БЛИЗЬКОГО → ДАЛЕКОГО реалізується на прикладі номінації англ. *As much akin as Lewesdon Hill to Pilsen-pen* – "не пов'язаний". Зазвичай цей вислів використовують на позначення людей, які є сусідами, але не знайомі близько або ж не знайомі зовсім. Вираз виник як порівняння з горбами, розташованими на одній території, але не зв'язаними між собою [ТЕТМ, с. 206]. Грубі люди порівнюються з низинами Морваху: англ. *Like Morvah Downs, hard and never plowed* – "некультурна людина" [ТЕТМ, с. 206]. В англійській мові функціонує одиниця *Great Divide, the* – амер. розмовне "великий перевал" [АУФС, с. 252]. Як похідний від останнього утворився метафоричний вислів, що евфемізує смерть: англ. *Cross the Great Divide, to* – амер. "померти, піти до праотців, віддати душу Богові" [АУФС, с. 252].

Важливо відзначити, що інколи компоненти-оніми в межах фразеологізму не набувають яскравого символічного значення, а вживаються у своєму прямому значенні, номінуючи реальний об'єкт простору. Наприклад, укр. *поїхав як у Крим по сіль* [ССНП, с. 77]. У цьому разі актуалізуються уявлення про певну господарську діяльність, яка триває довго.

Образність нижченаведених фразеологізмів ґрунтується на реальній інформації. Так, значущими для мовців стали такі уявлення: пол. *Czerwony jak kościół odechowski* – "червоний" (Odechów – село в Радомському повіті, яке мало костел із обпаленої цегли) [НКРР, т. 2, с. 681]. Образність фразеологізму укр. *Під Корсунем родилася, на Пиляві хрестилася* [ППВМЛ, с. 265] теж ґрунтується на символічності оніма, яка витворилася на значному обсязі національно-культурних уявлень. Аналогічно мотивовані одиниці: пол. *I w Częstochowie tego nie widać* – "велика дивина" [НКРР, т. 1, с. 373].

Наведений матеріал свідчить про обсяг прецедентних уявлень, залучених до фразеологізації і матеріал засвідчує яскраву національно-культурну специфічність мотиваційних основ фразеологізмів у зіставлених мовах.

Цікаво зіставити фразеологізацію уявлень про місто Кам'янець-Подільський в українській та польській мовних картинах світу. В українській мові функціонує прислів'я *Кам'янець вінець: кругом вода, в середині біда* – "про погані умови життя" [Номис, с. 72], яке запозичила польська мова: пол. *Kamieniec jak wieniec: naokoło woda a we środku bieda*. Прислів'я українського походження, використовувалося щодо Кам'янця-Подільського, розташованого на річці Смотрич [НКРР, т. 2, с. 12]. М. Пазяк зауважує, що "аналогічні прислів'я були створені й про інші фортеці" [ППВМЛ, с. 416].

Результативним способом дослідження внутрішньої форми фразеологічних одиниць, зокрема й ролі компонентів-складників фразеологізму є метод, запропонований В. М. Мокієнком. Цей метод ґрунтується на понятті структурно-семантичної моделі, під якою розуміють тип синтаксичних конструкцій чи структурно-семантичний інваріант стійких сполук слів, співвіднесених з вільносинтаксичним прототипом [11, с. 51].

У нижченаведених фразеологізмах вербалізація відбувалася на основі прототипних уявлень про віддалений значущий для носіїв мови об'єкт за структурно-семантичною моделлю – о "де + топонім, + де + топонім [+ де + незначущий об'єкт] = відсутність логіки": пол. *Gdzie Rzym, gdzie Krym, gdzie karczmy babińskie. ..., a gdzie Suchodoły*. Зворот позначає "відсутність сенсу, логіки". Прислів'я українського походження *Де Рим, де Крим! Де Крим, де Рим, а де попова груша! ...Рим, а де Балабанівка* [Номис, с. 850].

Значну роль у процесах фразеотворення відіграє метонімія. О. Падуцева подає типологію метонімічних переносів [12, с. 202], зокрема, способом метонімізації (МІСЦЕ → ЗАКЛАД) ("евфемістично вербалізується й назва божевільні, психіатричної лікарні" [17, с. 173]) і набула символічності низка топонімів, зокрема в межах структурно-семантичних моделей, за якими вербалізована концептосфера – Божевільня. В. Д. Ужченко на матеріалі української діалектної фразеології виокремлює такі структурно-семантичні моделі: "пора (треба відправити, нада поїхати і т. ін.) + в(у) + населений пункт (вулиця і т. ін.) з психіатричною лікарнею = збожеволіти": укр. *пора в Алмазну кому; пора на Білу гору кому*; "власне ім'я + [з] + локальний орієнтир = божевільний, дурнуватий, безглуздо поводить себе": укр. *Льоша з Бірюковки, Федя з Єніфанівки* [17, с. 172] – пол. *On się nadaje tylko do Koberzyna*. Koberzyn – село, у якому розташований заклад для розумовохворих [НКРР, т. 2, с. 86]. В. Д. Ужченко приходить до висновку, що "у діалектах східнослов'янських мов ця модель входить до своєрідної 'фразеологічної універсалиї', яку формують ареальні фразеологічні одиниці з назвами мікролокалій (Алмазна, Бірюківка, Сватове, Новожданівка тощо) [17, с. 172]. Важливо додати, що в окремих фразеологізаціях моделі "[як] + жіноче ім'я + з + локальний простір = недоумкувата, дурнувата, недалеко" функціонують два оніми – антропонім і топонім: укр. діал. *Дунька з Кацапетівки, Альша з Булавинівки* [17, с. 167]. Зазначений топонім має виразне символічне значення не лише в українській мові: "Хацапетовка. До 1958 р. назва міста Вуглегорська в Донецькій області, Україна. Із *Кацапетовка. Так називались раніше поселення чи їх частини на півдні Росії, на Донбасі зі змішаним російсько-українським населенням, де переважали росіяни. Наприклад, Кацапетовка – кінець села Знаменки, Слов'янського району, Донецької області і села Веролобовки, Константинівського району тієї ж області. Інколи їм товаришували Хохловки, населення яких було українським" [СКСИ, с. 372].

Фразеологізми з топонімічним компонентом постають на основі метафоричного переосмислення назви вулиці через концептуалізацію соціального стану, бідності: англ. *Be in a Queer Street, to* – "не мати грошей" [АУФС, с. 96]. Важливу культурну інформацію, зокрема про господарські здобутки, містять фразеологізми: пол. *Bogaty jak berduczowski bankier* – "багатий". Бердичів – місто на Волині. З 1765 р. там відбувалися ярмарки, а купці, здебільшого євреї, отримували значні зиски [НКРР, т. 1, с. 74].

Значущі для лінгвокультурної спільноти об'єкти простору набувають значення прототипів. Про довгу дорогу кажуть англ. *Long as a Devonshire lane that has no turning* – "довга дорога" [ТЕТМ, с. 203]. Дещо інші

аспекти концепту Довгий в українській мові теж вербалізуються з компонентами-онімами: укр. *довгий, мов Пирятинська верства* – "дуже високий" [Номис, с. 384]; *довга, як Дремайловська гребля* [Номис, с. 384]; = *довгий як Хвесьчин язик* [3, с. 95] – пор. пол. *Wysoki jak baranowska dzwonnica* – "дуже високий". *Varanowo* – село з костелом на кордоні Пжаниського й Остроленського повітів [НКРР, т. 1, с. 60]. Кривизна в англійській картині світу, зокрема, вербалізується через прототип – вулицю: англ. *Crooked as George Street West* – "кривий, покручений, заплутаний" [ТЕТМ, с. 205].

До фразеологізмів з компонентом назвою будівлі англійської мови, можна віднести фразеологізм *Be born within the sound of Bow bell (або bells; Bow-bell, Bow-bells), to* – "народитися в Лондоні" (в центрі Лондона стоїть церква *St. Mary-le-Bow* відома своїми дзонами) [АУФС, с. 81]. Цікавою особливістю є використання частини назви церкви *Bow*, яка розміщується в центрі Лондона, в загальному контексті маркування ФО. Церква символізує Лондон, церква символізує хрещення дитини. Отже, народження та хрещення в межах звуку дзвонів через концептуальну опозицію далекого–близького співвідноситься з семантикою свого–чужого – притаманного Лондону.

Найвідомішою вулицею у межах слов'янських фразеологічних систем є 'зарванська'. А. О. Івченко вважає, що вперше цей фразеологізм зафіксовано у збірнику М. Номиса: укр. *як на зарваній улиці; як на зарванській улиці*; [Номис, с. 129], у сучасних записах вислів відомий на Харківщині, Сумщині, окрім того різноманітні варіанти зафіксовано в білоруських говірках і польських діалектах (пол. *Jak na Urwańskiej (Zarwańskiej) ulicy* [НКРР, т. 3, с. 584]) [Івченко, 1999, с. 245]. Аналізуючи етимологічні гіпотези попередників, А. О. Івченко доходить висновку, що виникнення вислову можна пов'язати із назвою села Зарванця Тернопільської області. Це село було відоме як святе місце ще з XIII ст. До православної чудотворної ікони Богородиці прибували тисячі прочан з усієї Галичини. Наразі це місце захопили католики. І тепер сюди приїжджають паломники з усього католицького світу. Зрозуміло, що великі скупчення людей характеризуються певним безладом, галасом тощо. Якщо погодитися саме з цією екстралінгвістичною прив'язкою ФО, то її внутрішньою формою буде "як у місці значного скупчення безладно, гамірно" [5, с. 245, 246].

В англійській мові є метафоричні гідроніми – номінації-перефрази назви річок: англ. *Big Muddy* – амер. "велика замазуря" (так називають ріку Міссурі) [АУФС, с. 135]. У польській мовній картині світу особливого значення набув гідронім *Wisła*, оскільки це 'головна' річка країни: пол. *Kraść piasek od Wisły* – "бути відважним там, де відвага непотрібна", пол. *Na Wiśle jest początek wody, a koniec chleba*. *Wisła* – село біля витоків Вісли, яке має погані гранти. пол. *Przedz od wiatru południowego Wisła wyschnie* – "про щось, що статися не може", пол. *Szuka wody w Wiśle* – "робить дурниці, щось непотрібне" [НКРР, т. 3, с. 715, 716]. В українській мові роль такої головної річки відіграє *Дніпро*, про що свідчать фразеологізми з цим компонентом: укр. *Дніпро – батько* [ППВМЛ, с. 279]; укр. *Від Дніпра по Сян буде колись один лан* [ППВМЛ, с. 279].

Отже, мотивація прецедентних фразеологізмів з історико-культурними топонімами компонентами ґрунтується на *антропометричних та антропоцентричних образах* і характеризується яскравою національно-культурною специфікою. Так, наприклад: модель зіставлення фразеологізмів, значення яких ґрунтується на образах Людини:

1) як фізичного та фізіологічного феномена, що трансформують лінгвокультурну інформацію про її:

– вік: англ. *Old as Knock('s) Cross* – "старий" [ТЕТМ, с. 206]; пол. *Stary jak Chorzele* – "старий" [НКРР, т. 1, с. 290];

– розумові вади чи здібності: англ. *He is so dumb you can sell him the Brooklyn Bridge* – "великий дурень, дурний аж світиться" [АУФС, с. 486]; англ. *Philadelphia lawyer, a* – "людина з гострим розумом, пройдисвіт (присл. сам чорт спіткнеться)" [АУФС, с. 748]; пол. *Gada jak w Częstochowie* – "плете беззмислово, як божевільні, з яких виганяють чорта у Ченстохові" [НКРР, т. 1, с. 373]; укр. діал. *Альша з Булавинівки* – "недоумкуватий, недалекий" [17, с. 167] тощо.

2) як суспільного феномена, що містять уявлення про:

– соціальний стан (багатий, бідний, умови життя): англ. *Be in a Queer Street, to* – "не мати грошей" [АУФС, с. 96]; пол. *Wujaszek (ciocia) z Ameryki* – "має велике, але приховане джерело статків; заможний" [НКРР, т. 1, с. 17]; укр. *Піди до Кракова – всюди біда еднакова* [Номис, с. 133].

Ця модель ще представлена фразеологізмами, значення яких ґрунтується на образах Людини і Всесвіту, зокрема:

1) образах, співвідносних із людиною і всесвітом, що трансформують лінгвокультурну інформацію про:

– відстань (далеко / близько): англ. *Go round by Newcastle to get to Shields Relate* – "щось, що перебуває занадто далеко і тому є непотрібним" [ТЕТМ, с. 206]; пол. *Daleko jak święty Michał od Nieświeża* – "зовсім не далеко" [НКРР, т. 2, с. 615]; укр. діал. *піти в Селезнівку через Бугайку; поїхати в Сватове через Муратове* – "піти довшим (кружним) шляхом" тощо [17, с. 199];

– час (ніколи): англ. *When Dover and Calais meet* – "ніколи", "коли рак свисне" [АУФС, с. 49]; пол. *Przedz od wiatru południowego Wisła wyschnie* – "про щось, що статися не може" [НКРР, т. 3, с. 715]; укр. *Як ся зійде Стрий і Ломець (ріки), то буде світу кінець* – "ніколи" [Номис, с. 56];

2) образах, набутих унаслідок взаємодії людини і всесвіту, що трансформують лінгвокультурну інформацію про:

– безлад, хаос, гармидер, пов'язані із своїм-чужим простором: пол. *Jak na Urwańskiej (Zarwańskiej) ulicy* – "як у місці значного скупчення безладно, гамірно" [НКРР, т. 3, с. 584]; укр. діал. *Якої Польщі ви міні тут нарobili?* – "Якого безладу, клопоту ви мені зробили" [Франко, т.2, с.759];

– простір (свій-чужий): англ. *Be born within the sound of Bow bell* – "народитися в Лондоні" [АУФС, с. 81]; пол. *Poszedł jak za Ukrainę* – "пропав, сліду нема" [НКРР, т. 3, с. 582]; укр. *Піди за Бескідом не збудеся біди* – "на чужині – згинуть" [Номис, с. 133]. Спостерігаємо, що здебільшого негативно оцінюється все, що пов'язане з іншим етносом.

З поданого вище культурно маркованого матеріалу, спостерігаємо, що компоненти-топоніми у фразеологізмах англійської, польської та української мов виконують різні функції, зокрема: символічну, ідентифікаційну, номінативну, емотивну, асоціативну. Топонімі фразеологізми, відбивають етнокультурну специфіку носіїв мови. Асиметричність відбивається у внутрішній формі зазначених одиниць.

Дослідження лінгвокультурної інформації у семантиці фразеологізмів з топонімічним компонентом сприяло встановленню особливостей їхньої мотиваційної основи в англійській, польській та українській мовах, що виявляються у способах засвоєння лінгвокультурної інформації різними етносами. Образна основа топонімічних фразеологізмів має антропоцентричний та антропометричний характер із яскраво вираженою конотативністю.

Загальна тенденція до різноаспектного вивчення топонімів як компонентів фразеологізмів свідчить про те, що актуальною й дотепер залишається необхідність розробки нових принципів і критеріїв їхнього зіставлення у різних мовах. Порівняльно-історичний метод сприяв з'ясуванню первісного значення компонента-оніма в зіставлених фразеологізмах і дав можливість встановити найбільш помітні типи розбіжностей досліджуваних одиниць (етнічні символи, стереотипи, які сигналізують про наявність певних понять у сфері певного етносу та їх відсутність у інших тощо). Зіставно-типологічний метод дозволив виявити спільні закономірності творення фразеологізмів з онімним компонентом у неблизькоспоріднених мовах і відмінні особливості в їхній зовнішній і внутрішній формах. Застосування історико-етимологічного та семантичного методів дослідження необхідне, щоб переконатися у тому, як саме мова створює "надпочуттєвий соціальний простір культури", поглиблює уявлення про особливості інтеграції різних психічних функцій етносвідомості та колективного позасвідомого у процесі номінації [13, с. 38].

Опрацьований практичний і теоретичний матеріал може сприяти створенню схеми аналізу мовних одиниць при укладанні перекладних багатомовних топонімічних фразеологічних словників, а також при вивченні спецкурсу з міжкультурної комунікації, у викладанні таких навчальних дисциплін, як: "Порівняльна типологія англійської та української мов", "Порівняльна типологія слов'янських та романогерманських мов", "Перекладацький аналіз тексту", "Сучасна українська літературна мова (розділ "Фразеологія")", "Лексикологія англійської мови", "Лінгвокраїнознавство" тощо.

Використані джерела

1. Арутюнова Н. Д. Язык и мир человека / Н. Д. Арутюнова. – М. : Языки русской культуры, 1998. – 896 с.
2. Гак В. Г. Сравнительная типология французского и русского языков / В. Г. Гак – М. : Языки русской культуры, 1989. – 168 с.
3. Добролюба Г. Красне слово – як золотий ключ. Постійні народні порівняння в говірках Середнього Полісся та суміжних територій / Г. Добролюба. – Житомир : Волинь, 2003. – 160 с.
4. Жайворонок В. В. Українська етнолінгвістика / В. В. Жайворонок. – Київ : Довіра, 2007. – 172 с.
5. Івченко А. Проблеми ідентифікації ономастичної фразеології / А. Івченко // *Systemy onomastyczne w słowiańskich gwaraх mieszanych I przejściowych* : Materiały Konferencji Naukowej. – Lublin : UMCS, 1993. – С. 155–163.
6. Кравчук А. М. Семантика антропонімів у польській фразеології / А. М. Кравчук // Проблеми слов'янознавства : зб. наук. праць. – 2003. – № 53. – С. 185–191.
7. Красных В. В. "Свой" среди "чужих" : миф или реальность? / В. В. Красных – М. : Гнозис, 2003. – 375 с.
8. Левченко О. П. Фразеологічна символіка : лінгвокультурологічний аспект : [монографія] / О. П. Левченко. – Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2005. – 352 с.
9. Ляшенко Н. С. Внутрішня форма фразеологічних одиниць : онтологічні і культурологічні аспекти : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.02. "Російська мова", 10.02.01. "Українська мова" / Н. С. Ляшенко. – К., 2001. – 24 с.
10. Мізін К. І. Когнітивна фразеологія : проблеми становлення / К. І. Мізін // *Слов'янський вісник* : зб. наук. праць. – Рівне, 2009. – Вип. 8. – С. 110–117.
11. Мокиєнко В. М. Славянская фразеология / В. М. Мокиєнко. – 2-е изд., испр. и доп. – М. : Высш. шк., 1989. – 287 с.
12. Падучева Е. В. Говорящий : субъект речи и субъект сознания / Е. В. Падучева // *Логический анализ языка. Культурные концепты*. – М. : Наука, 1991. – С. 164–168.
13. Селіванова О. Нариси з української фразеології (психологічний та етнокультурний аспекти): [монографія] / О. Селіванова. – Київ – Черкаси : Брама, 2004. – 276 с.
14. Телия В. Н. Метафоризация и ее роль в создании языковой картины мира / В. Н. Телия // *Роль человеческого фактора в языке. Язык и картина мира*. – М. : Наука, 1988. – С. 173–204.
15. Тищенко О. В. Мовно-культурний образ "своїх і чужих" в етнономінаціях : семантика й прагматика (на матеріалі західно- та східнослов'янських мов і фольклору) / О. В. Тищенко // *Слов'янський вісник* : зб. наук. ст. – Рівне, 2007. – Вип. 7. – С. 3–15.
16. Толстой Н. И. Имя в контексте народной культуры / Н. И. Толстой, С. М. Толстая // *Язык о языке* : [под общ. Ред. Н. Д. Арутюновой]. – М. : Наука, 2000. – С. 596–624.
17. Ужченко В. Д. Східноукраїнська фразеологія / В. Д. Ужченко. – Луганськ : Альма-матер, 2003. – 362 с.
18. Шутковски Т. Образ человека в русских и польских фразеологизмах с антропонимическим компонентом / Тадеуш Шутковски // *Słowo. Tekst. Czas. Materiały Konferencji Naukowej*. – Szczecin, 2005. – S. 186–196.

19. Anusiewicz J. Lingwistyka kulturowa : Zarys problematyki / Jan Anusiewicz – Wrocław : Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 1995. – 180 s.
20. Bartmiński J. Język w kontekście kultury / Jerzy Bartmiński // Współczesny język polski. – Lublin : Wydawnictwo UMCS, 2001. – S. 13–22.
21. Rzetelska-Feleszko E. Znaczenie nazw własnych w procesie komunikacji językowej / Ewa Rzetelska-Feleszko // V Ogólnopolska Konferencja Onomastyczna, Poznań. 3-5 września. Księga referatów, red. K. Zierhoffer. – Poznań : Wydawnictwo Uniwersytetu Adama Mickiewicza, 1985. – S. 109–117.
22. АУФС – Англо-український фразеологічний словник / [авт.-уклад. К. Т. Баранцев.]. – К. : Радянська школа, 1969. – 1052 с.
23. ЕСУМ – Етимологічний словник української мови: у 7 т. / [ред.-упоряд. О. С. Мельничук.]. – К. : Наукова думка, – Т. 1. – 1982. – 631 с.; Т. 2. – 1985 – 570 с.; Т. 3. – 1989. – 549 с. – Т. 4. – 2004. – 656 с.
24. Номис – Українські приказки, прислів'я і таке інше : Опанаса Марковича / [авт.-уклад. Матвій Номис]. – К. : Либідь, 1993. – 768 с.
25. СКСИ – Словарь коннотативных собственных имен / [сост. Евгений Степанович Отин]. – Донецк : ООО Юго-Восток, 2004. – 412 с.
26. ППВМЛ – Прислів'я та приказки: взаємини між людьми / [упорядкув. Михайло Пазяк]. – К. : Наукова думка, 1991. – 440 с.
27. ССНП – Юрченко О. С. Словник стійких народних порівнянь / [уклад. О. С. Юрченко, А. О. Івченко]. – Х. : Основа, 1993. – 172 с.
28. Франко – Франко І. Галицькоруські народні приповідки : Етнографічний збірник / [авт.-упоряд. І. Я. Франко] – Львів : Наукове Товариство імені Шевченка, 1901 – Т. 1. – 1901 – Вип. 1 (А–Відати). – 200 с.; Т. 1. – Вип. 2 (Відати–Діти). – 195 с.; Т. 2. – 1097. – Вип. 1 (Діти–Книш). – 300 с.; Т. 2. – Вип. 2 (Кравець–Пять). – С. 301–612; Т. 3. – 1910. – Вип. 1 (Рабунок–Час). – 300 с.; Т. 3. – Вип. 2 (Час–Ячмінь). – С. 301–541.
29. NKPP – Krzyżanowski J., Dzieje przysłówia polskiego w toku pięciu wieków. Nowa księga przysłów i wyrażeń przysłowionych polskich: t. 1–4 / [red. J. Krzyżanowski, S. Świrko.]. – Warszawa : Państwowy Instytut Wydawniczy, 1969–1978. – 1210 s.
30. TETM – A Thesaurus of English Traditional Metaphors [Ed. P. Wilkinson]. – London and New York : Routledge, 1992. – 777 p.

Заваринская И. Ф.

**ЭТНОЛИНГВОКУЛЬТУРОЛОГИЧЕСКОЕ СОПОСТАВЛЕНИЕ
МОТИВАЦИОННОЙ ОСНОВЫ ФРАЗЕОЛОГИЗМОВ С ТОПОНИМНЫМИ КОМПОНЕНТАМИ
НЕРОДСТВЕННЫХ ЯЗЫКОВ**

В статье исследуются фразеологические единицы с топонимными компонентами в структурно-семантическом и сравнительно-сопоставительном аспектах. Исследование проводится на материале английского, польского и украинского языков.

***Ключевые слова:** фразеологическая ономастика, мотивация, компонент-оним, фразеологизмы с топонимным компонентом, лингвокультурная информация, образность фразеологизмов.*

Zavarynska I. F.

**THE LINGUISTIC AND CULTURAL METHODOLOGY
FOR COMPARING MOTIVATION OF THE PHRASEOLOGISMS WITH GEOGRAPHICAL PROPER NAMES
IN THE LANGUAGES MENTIONED ABOVE**

Studied in the article are the phraseological units with mythological geographical proper names components in the structural-semantic and comparative aspects. The nominal structure is compared in English, Polish and Ukrainian.

***Key words:** phraseological onomastics, motivation, component-proper name, phraseologisms with personal and proper name component, linguistic and cultural information, figurativeness of phraseologisms.*

Стаття надійшла до редакції 28.08.13

